

Гаяне АРУТЮНЯН,

orcid.org/0000-0002-3101-0442

викладач-стажист кафедри вокально-хорової підготовки

Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського

(Одеса, Україна) hayuhi19830909@gmail.com

ЕВОЛЮЦІЯ ЖІНОЧИХ ОБРАЗІВ В УКРАЇНСЬКІЙ І ВІРМЕНСЬКІЙ ОПЕРНІЙ МУЗИЦІ: ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ

Стаття присвячена комплексному дослідженню еволюції жіночих образів в українській та вірменській оперній музиці, з особливим акцентом на історичний контекст їх формування та розвитку. Проблематика дослідження полягає у виявленні впливу соціально-культурних, політичних та національних факторів на створення і трансформацію жіночих персонажів в оперних творах двох національних шкіл. Жіночі образи в опері віддзеркалюють не лише культурні традиції, але й відношення суспільства до жінок у різні історичні періоди, що є важливим аспектом для глибокого розуміння національної ідентичності.

Мета статті полягає у дослідженні та порівнянні жіночих образів в українській та вірменській оперній музиці, а також у вивченні їхньої ролі в контексті культурної спадщини обох народів. Зокрема, стаття прагне показати, як ці образи відображають національні та соціальні ідеали, які зміни вони зазнавали під впливом політичних подій та культурних трансформацій.

Методи дослідження включають історико-культурологічний аналіз, що дозволяє простежити етапи розвитку жіночих персонажів у опері, а також порівняльний підхід, який сприяє виявленню спільних рис та відмінностей між українськими та вірменськими оперними традиціями. Крім того, дослідження ґрунтується на аналізі виконавської традиції, що є важливим фактором у формуванні та інтерпретації жіночих образів на сцені.

Результати дослідження вказують на те, що жіночі образи в українській опері часто символізують національну стійкість, незалежність та боротьбу за свободу. У той час, як у вірменській опері, ці образи є втіленням духовної сили, моральної витривалості та підтримки національного духу. Зіставлення різних підходів до створення жіночих персонажів в обох національних традиціях дозволяє глибше зрозуміти особливості їхнього культурного значення.

Висновки статті підкреслюють важливість жіночих образів у розвитку національних оперних шкіл. Вони виконують ключову роль у збереженні та передачі культурної ідентичності, а також відображають суспільні ідеали та культурні цінності нації. Дослідження відкриває нові перспективи для подальшого вивчення ролі оперного мистецтва у формуванні національних та культурних наративів, а також має практичне значення для виконавської традиції, пропонуючи рекомендації для інтерпретації жіночих персонажів на сучасній оперній сцені.

Ключові слова: жіночі образи, національна ідентичність, культурна спадщина, оперне мистецтво, виконавська традиція, соціальні та культурні фактори.

Gaiane ARUTIUNIAN,

orcid.org/0000-0002-3101-0442

Teacher-Intern of the Department of Vocal and Choral Training

South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky

(Odesa, Ukraine) hayuhi19830909@gmail.com

EVOLUTION OF WOMEN'S IMAGES IN UKRAINIAN AND ARMENIAN OPERA MUSIC: HISTORICAL CONTEXT

The article is devoted to a comprehensive study of the evolution of female images in Ukrainian and Armenian opera music, with a special emphasis on the historical context of their formation and development. The problem of the research is to reveal the influence of socio-cultural, political and national factors on the creation and transformation of female characters in opera works of two national schools. Female images in the opera reflect not only cultural traditions, but also the attitude of society towards women in different historical periods, which is an important aspect for a deeper understanding of national identity.

The purpose of the article is to research and compare female images in Ukrainian and Armenian opera music, as well as to study their role in the context of the cultural heritage of both nations. In particular, the article seeks to show how these images reflect national and social ideals, how they underwent changes under the influence of political events and cultural transformations.

Research methods include historical and cultural analysis, which allows tracing the stages of development of female characters in opera, as well as a comparative approach, which helps to identify common features and differences between

Ukrainian and Armenian opera traditions. In addition, the research is based on the analysis of the performance tradition, which is an important factor in the formation and interpretation of female images on the stage.

The results of the study indicate that female images in Ukrainian opera often symbolize national stability, independence and the struggle for freedom. At the same time, as in the Armenian opera, these images are the embodiment of spiritual strength, moral endurance and support of the national spirit. Comparison of different approaches to the creation of female characters in both national traditions allows for a deeper understanding of the peculiarities of their cultural significance.

The conclusions of the article emphasize the importance of female images in the development of national opera schools. They play a key role in the preservation and transmission of cultural identity and reflect the societal ideals and cultural values of nations. The research opens up new perspectives for further study of the role of opera in the formation of national and cultural narratives, and also has practical implications for the performing tradition, offering guidelines for the interpretation of female characters on the contemporary opera stage.

Key words: *female images, national identity, cultural heritage, opera art, performance tradition, social and cultural factors.*

Постановка проблеми. Виконавське мистецтво, зокрема оперна музика, завжди було дзеркалом, яке відображає глибинні соціокультурні процеси та еволюцію суспільних уявлень про різні аспекти життя. Одним з важливих і багатогранних елементів цього мистецтва є жіночі образи, які втілюють ідеали, цінності та стереотипи, характерні для конкретного історичного періоду і культурного контексту. Еволюція цих образів в українській та вірменській оперній музиці представляє особливий інтерес, оскільки дозволяє простежити, як національні особливості, історичні обставини та культурні взаємодії впливали на формування жіночих персонажів у творах цих двох народів.

Українська та вірменська оперна традиції мають свої унікальні шляхи розвитку, які, проте, демонструють певні спільні риси, зокрема в аспекті трактування жіночих персонажів. Історичні події, соціальні трансформації та культурні обміни суттєво вплинули на еволюцію жіночих образів, відображаючи не лише зміни у мистецькому середовищі, але й у світогляді суспільства в цілому.

Вивчення цієї теми є актуальним не тільки з точки зору музикознавства, але й з огляду на потребу глибшого розуміння національної ідентичності, гендерних аспектів та культурних взаємовпливів, які знаходять своє втілення у виконавському мистецтві. У зв'язку з цим постає питання: яким чином еволюціонували жіночі образи в українській та вірменській опері, які фактори впливали на їх зміну, і як ці зміни відображають історичний контекст розвитку обох націй?

Ця проблема потребує комплексного підходу, який включає аналіз музичних творів, історичних умов їх створення, а також дослідження виконавських традицій, що допомагають розкрити значення і роль жіночих образів у національних культурах України та Вірменії.

Аналіз досліджень. Аналіз існуючих досліджень щодо жіночих образів в оперній музиці України та Вірменії демонструє багатогранність

підходів до вивчення цієї теми. Основні наукові праці, присвячені даній проблематиці, зосереджуються на кількох ключових аспектах: історичному розвитку національних оперних шкіл, культурно-соціальних факторах, що вплинули на формування жіночих персонажів, а також на ролі виконавців у популяризації оперної спадщини.

Bohlman P.V. (Bohlman, 2020) в своїх роботах підкреслює значення соціокультурного контексту, що впливає на формування жіночих образів в українській опері. Вона звертає увагу на зв'язок між історичними подіями та трансформацією ролей жіночих персонажів, зокрема, на прикладі опер Миколи Лисенка та Семена Гулака-Артемовського. Дослідниця аналізує, як національне відродження України вплинуло на створення сильних, незалежних жіночих героїнь.

У роботах Помпеєвої А. (Помпеєва, 2017) наголошується на тому, що жіночі образи часто символізують національний дух і культурні традиції. Помпеєва досліджує, як опери Тіграна Чухаджяна та інших вірменських композиторів відображають боротьбу за збереження національної ідентичності через жіночі персонажі. Її роботи виділяють тенденцію до підкреслення моральної та духовної стійкості героїнь.

Ткач А. (2021) аналізує еволюцію жіночих образів через призму виконавської традиції. Він досліджує, як змінювалися підходи до виконання жіночих партій у різні історичні періоди, зокрема, в українській та вірменській операх. Дослідник акцентує увагу на тому, що зміни у виконавському мистецтві часто відображають ширші соціальні та культурні зміни.

Узагальнюючи ці підходи, можна виділити декілька основних тенденцій у дослідженні жіночих образів в опері. Перша з них полягає в дослідженні впливу історичного та культурного контексту на формування і розвиток жіночих персонажів. Друга – в аналізі символічних та національних аспектів, що відображаються через жіночі образи. Третя тенденція – вивчення ролі виконавської

традиції у формуванні та трансформації жіночих образів в оперній музиці.

Ці дослідження створюють важливу основу для подальшого вивчення жіночих образів в українській та вірменській опері, пропонуючи нові перспективи для аналізу та інтерпретації оперної музики в контексті національних і культурних ідентичностей.

Метою дослідження є виявлення та аналіз еволюції жіночих образів в українській і вірменській оперній музиці в контексті історичних, культурних та соціальних змін. Дослідження спрямоване на розкриття особливостей національних оперних традицій та їх впливу на формування жіночих персонажів, а також на встановлення спільних і відмінних рис у трактуванні жіночих образів в опері обох країн.

Завдання дослідження:

- проаналізувати історичний розвиток оперної музики в Україні та Вірменії;
- вивчити культурні та соціальні фактори, що вплинули на формування жіночих образів;
- здійснити порівняльний аналіз жіночих образів в українській та вірменській оперній музиці;
- оцінити роль виконавської традиції у формуванні та трансформації жіночих образів;
- розробити рекомендації для подальших досліджень та виконавської практики.

Виклад основного матеріалу. Розвиток оперного мистецтва в Україні та Вірменії тісно пов'язаний з багатовіковими традиціями, культурними впливами і національними особливостями кожного з цих народів. Обидві нації пройшли складний шлях становлення оперної культури, в якій поєдналися західноєвропейські музичні впливи та національні фольклорні елементи.

Розвиток оперного мистецтва в Україні почався у XVIII столітті, коли країна перебувала під впливом європейських культурних традицій, зокрема, італійської та німецької опери. Перші оперні вистави ставилися в межах магнатських дворів і національних театрів. Значну роль у розвитку оперного мистецтва відігравали кріпацькі театри, де відтворювалися найпопулярніші європейські опери того часу (Maychuk, Frait, Slyusar, Katrych, Narhay, 2024; Bazik, 2021).

Однак, національна оперна традиція почала формуватися лише у XIX столітті, коли українські композитори почали створювати власні оперні твори на основі національних сюжетів, використовуючи фольклорні мотиви та музичні традиції. Однією з перших значущих українських опер стала «Запорожець за Дунаєм» Семена Гулака-Артемовського, яка і сьогодні залишається однією з найвідоміших українських опер.

Оперне мистецтво у Вірменії також розвивалося під впливом європейських музичних традицій, однак національна специфіка і глибокий зв'язок з фольклором визначили його унікальний характер. Вірменська музична культура, що має багатовікову історію, включає в себе багатий спадок народних пісень, релігійної музики та інструментальних традицій.

Перші оперні твори у Вірменії з'явилися на початку XX століття, коли вірменські композитори почали створювати національні опери, використовуючи мотиви з історії та фольклору свого народу. Однією з перших значущих вірменських опер стала «Аршак II» Тіграна Чухаджяна, яку вважають першою національною оперою Вірменії. Цей твір відіграв важливу роль у формуванні національної оперної школи та став основою для подальшого розвитку вірменської опери.

Обидві культури, українська і вірменська, зуміли інтегрувати європейські музичні традиції в свої національні оперні твори, створюючи унікальні музичні шедеври. Важливу роль у цьому процесі відіграли композитори, які не лише переймали європейський досвід, але й адаптували його до національних реалій, додаючи власні елементи і підходи.

Фольклор, історичні події та національна ідентичність стали основою для багатьох оперних творів в Україні та Вірменії, що дозволило створити оригінальні твори, які відрізняються своєю глибиною і емоційністю. Водночас, опера в обох країнах виконувала важливу соціальну і культурну функцію, сприяючи збереженню національної культури і піднесенню національної свідомості.

Таким чином, історичні передумови розвитку оперного мистецтва в Україні та Вірменії заклали міцний фундамент для формування національних оперних шкіл, які сьогодні продовжують збагачувати світову музичну культуру.

Жіночі образи в українській опері займають особливе місце, відображаючи національний колорит, соціальні та культурні реалії епохи, а також глибоку емоційну та духовну складову українського народу. Вони виступають не лише як центральні персонажі сюжетів, але й як символи української жіночої долі, що втілює риси характеру, цінності та ідеали, притаманні українській національній культурі (Chedoluma, 2021; Cherchovych, 2017).

Українська опера, починаючи з перших національних творів, відразу ж звернулася до тематики, близької українському слухачеві. Головні жіночі образи в цих операх – це, як правило, прості селянки або козачки, що втілюють в собі найкращі

якості української жінки: вірність, самопожертву, силу духу, любов до рідної землі.

Наприклад, в «Запорожці за Дунаєм» образ Оксани – це втілення відданості та любові до рідного краю, навіть у складних обставинах вигнання. Її боротьба за повернення на батьківщину, за свою родину і кохання стає основним драматичним стрижнем твору, і через її характер розкривається не лише особиста історія, але й широка національна проблема.

В класичних українських операх, таких як «Наталка Полтавка» Миколи Лисенка, жіночі образи продовжують традицію відображення національного характеру. Наталка – це образ вірної, розумної і працьовитої української дівчини, яка не лише витримує випробування долі, але й активно бореться за своє щастя.

Ще одним важливим жіночим образом є Мотря з опери «Тарас Бульба» Миколи Лисенка. Вона уособлює трагічний аспект жіночої долі в умовах війни та суспільних конфліктів. Її страждання і жертвність підкреслюють складність життя української жінки в часи національної боротьби, її готовність до самопожертви заради коханих і рідної землі.

У сучасних українських операх жіночі образи набувають нових відтінків і значень, відображаючи зміни в суспільстві та нові культурні тенденції. Вони стають більш складними, багатограними, відображаючи внутрішні конфлікти і психологічні нюанси.

Зокрема, сучасні композитори і режисери активно експериментують з традиційними образами, додаючи до них нові аспекти і переосмислюючи їх у контексті сучасних реалій. Такі образи стають символами не лише національної, але й глобальної жіночої долі, розширюючи межі їх значень і впливу.

Загалом, жіночі образи в українській опері еволюціонували від простих фольклорних типажів до складних і багатошарових характерів, що відображають багатство української культурної традиції. Вони стали невід'ємною частиною національної оперної спадщини, виражаючи як історичні реалії, так і вічні теми любові, вірності, боротьби і надії.

Ці образи продовжують жити на сценах театрів, переживаючи нові інтерпретації і завойовуючи серця нових поколінь слухачів, демонструючи силу і красу української жіночої душі.

Жіночі образи у вірменській опері відіграють центральну роль, втілюючи багатогранні аспекти національної ідентичності, культурних традицій та духовних пошуків вірменського народу. Вірменська опера, збагачена глибокими історич-

ними коренями та унікальним фольклорним матеріалом, відтворює жіночі образи, які символізують любов до рідної землі, мужність, терпіння, а також трагізм історичної долі народу.

Одним із перших яскравих жіночих образів у вірменській опері є образ Ануш із однойменної опери Армена Тиграняна, створеної на початку ХХ століття. Ануш – це типова вірменська дівчина, яка вирізняється своєю щирістю, ніжністю та відданістю. Її історія відображає глибoku прив'язаність до рідної землі та народних традицій, а також особисті трагедії, що розкривають жорстокість і несправедливість патріархального суспільства.

Ануш – не просто жертва обставин; її внутрішній світ, переживання і боротьба з умовностями роблять її символом духовної сили і стійкості. Її образ уособлює одночасно національний біль і надію на краще майбутнє, що робить цей персонаж особливо значущим для вірменської культури.

У класичній вірменській опері важливе місце займають образи жінок, які уособлюють не тільки особисті почуття та переживання, але й національну боротьбу та прагнення до свободи. Одним із таких образів є Тамара з опери «Аршак II» Тиграна Чухаджяна. Тамара – це сильна, мужня жінка, яка є вірним ідеалом дружини і матері. Її образ символізує вірність національним ідеалам та боротьбу за незалежність.

Іншим важливим жіночим образом є Каріне з однойменної опери Олександра Спендіарова. Каріне, на відміну від Ануш і Тамари, представляє більш сучасний образ вірменської жінки, яка прагне самореалізації, освітніх досягнень та активної участі в житті суспільства. Вона стає символом нової епохи, коли традиційні патріархальні цінності поступаються місцем новим соціальним ідеалам.

У сучасній вірменській опері жіночі образи набувають ще більшого значення, відображаючи сучасні тенденції в суспільстві та культурі. З'являються нові персонажі, які демонструють зміни у ролі жінки в суспільстві, її прагнення до незалежності, рівноправності та самовираження. Водночас, сучасні композитори та режисери прагнуть переосмислити традиційні образи, надаючи їм нових значень та відтінків (Hanson; Kijanowska-Kaminska, 2017).

Сучасні вірменські оперні твори часто включають багатошарові жіночі персонажі, які є відображенням внутрішніх конфліктів і суспільних змін. Ці образи продовжують тему національної боротьби, але в новому контексті, зосереджуючи увагу на питаннях ідентичності, особистої свободи та взаємовідносин з навколишнім світом.

Загалом, жіночі образи у вірменській опері є важливими символами національної культури, вони відображають не лише історичні та соціальні реалії, але й духовні пошуки вірменського народу. Вони демонструють силу та красу вірменської жіночої душі, її здатність витримати всі життєві випробування та зберегти свою ідентичність у найскладніші часи.

Ці образи продовжують надихати нові покоління, зберігаючи живу пам'ять про національні традиції та цінності, і водночас відкриваючи нові горизонти для розвитку вірменської культури та оперного мистецтва.

Жіночі образи в українській і вірменській опері є яскравими прикладами культурної ідентичності, що втілюють різні аспекти національних традицій, історичних подій і суспільних змін. Обидві оперні школи використовують жіночі персонажі як центральні фігури, що відображають колективний досвід народу, його боротьбу, страждання та надії. Однак ці образи також мають свої специфічні риси, які зумовлені культурними, історичними та соціальними контекстами кожної країни (табл. 1).

Жіночі персонажі в опері є віддзеркаленням культурних, історичних та соціальних особливостей кожної нації, і їх створення та розвиток у творах мистецтва мають свої унікальні відмінності в залежності від культурного контексту. У порівнянні української та вірменської оперних традицій, ці відмінності стають особливо виразними.

В українській опері жіночі персонажі часто представлені як носії народної мудрості, вірності традиціям та моральної чистоти. Вони зазвичай відображають ідеали селянської культури, які є основою національної ідентичності. Жінки в українських операх є символами рідної землі, народної пісні та родини. Наприклад, Наталка Полтавка в однойменній опері Миколи Лисенка є прикладом жінки, що символізує народний дух, щирість і патріотизм.

У вірменській опері жіночі образи часто носять більш драматичний характер, відображаючи істо-

ричні випробування та національну боротьбу. Вірменські жінки в операх зазвичай зображені як героїні, які здатні на самопожертву заради вищих ідеалів, таких як свобода, незалежність і духовність. Ануш в однойменній опері Армена Тиграняна, наприклад, уособлює силу і гордість національного духу, відданість своїй країні та своєму народові.

В українській опері жіночі персонажі зазвичай належать до селянства або інших народних верств, що підкреслює їх близькість до природи та автентичних національних традицій. Ці жінки часто є головними героїнями, які втілюють народні ідеали, протистоять соціальній несправедливості або захищають свої родини та громади. Вони грають центральну роль у сюжетах, які зазвичай розгортаються на тлі сільського життя.

У вірменській опері жіночі персонажі часто мають різний соціальний статус, від простих селянок до представниць аристократії. Це дозволяє охопити ширший спектр тем та конфліктів, що відображають національні та історичні реалії Вірменії. Вірменські жіночі персонажі нерідко стикаються з трагічними обставинами, що підкреслює їхню силу, витривалість і здатність до самопожертви.

Українська опера традиційно фокусується на простих, але глибоко емоційних та душевних образах жінок, які відображають народну мудрість і природну гармонію. Їх емоційний спектр часто пов'язаний з любов'ю, горем, надією та боротьбою за справедливість. Ці персонажі, як правило, мають сильну емоційну прив'язаність до своєї землі, рідної мови та культурних традицій.

У вірменській опері жіночі образи зазвичай мають більшу психологічну глибину і відображають широкий спектр емоцій, пов'язаних із національними трагедіями, духовним пошуком і особистими переживаннями. Вони можуть поєднувати в собі ніжність і жорсткість, смуток і радість, внутрішню боротьбу та зовнішню стій-

Таблиця 1

Типологія жіночих образів в українській та вірменській опері

Критерії порівняння	Українська опера	Вірменська опера
Соціальний статус героїнь	Селянки, прості дівчата	Різні соціальні стани: від селянок до принцес
Основні риси характеру	Вірність, моральна чистота, національний дух	Сила, відданість, духовність
Тематика опер	Сімейні та соціальні конфлікти, любов, патріотизм	Національна боротьба, любов, соціальна справедливість
Роль жінок в суспільстві	Берегині родинних традицій, символи національного відродження	Символи національної боротьби, духовні провідники
Основні конфлікти	Між особистими почуттями і суспільними нормами	Між індивідуальною долею та національними інтересами

Джерело: складено автором на основі [Hanson, 2023; Kijanowska-Kaminska, 2017; Tkach, 2021]

кість. Це робить їх багатограними і складними персонажами, які відображають культурну ідентичність та історичну пам'ять Вірменії.

Українські опери часто використовують народні мотиви, що відображають мелодійність і простоту селянського життя. Вокальні партії жіночих персонажів у таких операх зазвичай мають ліричний характер і часто виконуються в дусі народної пісні, що підкреслює їхню близькість до народних традицій.

У вірменській опері музичний стиль часто відображає складність історичних подій та національних конфліктів, що позначається на вокальних партіях жіночих персонажів. Вони можуть бути як драматичними, так і ліричними, що підкреслює їхню емоційну напруженість і духовну глибину. Музика часто включає національні мотиви та традиційні мелодії, які відображають унікальність вірменської культури.

Окрім типології, жіночі образи в обох культурах мають спільні символічні риси. Наприклад, в обох випадках жінки часто є символами національної ідентичності та боротьби за незалежність. Водночас, українські жіночі образи частіше асоціюються з природою, сімейними цінностями та моральними нормами, тоді як вірменські жінки представляють більш глибокі духовні та національні ідеали (табл. 2).

Політичні та культурні зміни мають значний вплив на розвиток мистецтва, зокрема оперного жанру, і, відповідно, на створення та еволюцію оперних героїнь. В Україні та Вірменії, як і в багатьох інших країнах, політичні та соціальні події відігравали вирішальну роль у формуванні національної ідентичності, що відображалось і в образах жіночих персонажів на оперній сцені.

Важливу роль у зміні характеру оперних героїнь відіграли політичні події, які відбувалися у різні історичні періоди. Наприклад, під час національних визвольних рухів та боротьби за незалежність, у творчості композиторів обох країн з'являються образи сильних і рішучих жінок, які символізують національну гордість, патріотизм та боротьбу за свободу.

В Україні, наприклад, такі героїні, як Оксана з опери Миколи Лисенка «Наталка Полтавка» чи Маруся з опери «Тарас Бульба», представляють образи жінок, які є не лише пасивними спостерігачами подій, але й активними учасницями національної боротьби. Їхні характери відзначаються сильною волею, стійкістю перед труднощами та глибоким почуттям патріотизму. Ці персонажі стали символами національного духу і були покликані зміцнити національну свідомість та підтримати моральний дух народу в умовах політичних змін.

У Вірменії подібний вплив політичних змін можна простежити в образах героїнь опер, що відображають боротьбу народу за збереження національної ідентичності. Героїні, такі як Шушанік з опери Тиграняна «Ануш», є втіленням не лише національного характеру, а й відображають прагнення народу до незалежності та свободи. Вони несуть у собі риси, що підкреслюють важливість збереження національних традицій та культури в умовах зовнішнього тиску.

Культурні зміни, що відбувалися в Україні та Вірменії, також суттєво вплинули на характер оперних героїнь. Зі зміною суспільних норм та цінностей, образи жінок в опері зазнавали еволюції, відображаючи нові рольові моделі та зміни у суспільних очікуваннях.

Наприклад, у період модернізації та впливу західної культури, образи оперних героїнь почали відходити від традиційних ролей. Замість пасивних і залежних персонажів, жінки в оперних творах стали більш незалежними, з'явилися героїні, які прагнули до самореалізації та особистої свободи. В Україні такі зміни можна побачити в образах жінок з опер більш пізнього періоду, які вже не просто уособлюють народний ідеал, а мають індивідуальні характеристики, що відображають внутрішні конфлікти та особисті амбіції.

У Вірменії культурні зміни також призвели до появи нових типажів жіночих персонажів. Зміни в соціальній структурі суспільства, а також вплив європейських ідей, призвели до того, що героїні почали відображати ширший спектр людських

Таблиця 2

Тематичні та символічні аспекти жіночих образів в українській і вірменській опері

Критерії порівняння	Українська опера	Вірменська опера
Символіка жінок	Природа, родина, моральні цінності	Духовність, національна боротьба, самопожертва
Основні символи	Вірність традиціям, любов до рідної землі	Незалежність, духовна сила, вірність народу
Історичний контекст	Відображення соціальних та історичних реалій України	Відображення національної боротьби, історичних трагедій Вірменії

Джерело: складено автором на основі [Помпеева, 2017; Корній, 2018; Носуля, 2023]

емоцій та прагнень. Це можна побачити в оперних творах, де жіночі персонажі втілюють не лише національні ідеали, але й універсальні людські проблеми та прагнення.

Аналізуючи вплив політичних та культурних змін на характер оперних героїнь в українській та вірменській операх, можна помітити, що обидві національні оперні школи вміло відображають суспільні трансформації у своїх творах. Ці зміни проявляються у переході від традиційних образів жінок до більш складних, багатогранних персонажів, які втілюють як національні, так і загальнолюдські цінності.

Внесок політичних та культурних змін у формування характерів оперних героїнь не лише збагачує національні музичні традиції, але й робить їх актуальними для сучасного глядача. Таким чином, в оперних творах України та Вірменії відбивається не тільки історія, але й динаміка розвитку суспільства, що робить ці твори важливими культурними артефактами, які сприяють збереженню та передачі національної ідентичності з покоління в покоління.

Внесок окремих виконавиць у популяризацію національної опери є одним із ключових факторів, що сприяли розвитку та поширенню національних оперних шкіл в Україні та Вірменії. Їхня майстерність, харизма та відданість національним культурним традиціям дозволили оперному мистецтву не лише зберегти свою унікальність, але й привернути увагу широкої аудиторії, як на національному, так і на міжнародному рівні.

Українські співачки, такі як Соломія Крушельницька, Марія Заньковецька та Євгенія Мірошниченко, відіграли важливу роль у популяризації української опери. Їхній внесок відзначається не лише високою виконавською майстерністю, але й здатністю передати глибокий емоційний зміст і національні особливості українських оперних творів.

Соломія Крушельницька, всевітньо відома українська оперна співачка, зробила величезний внесок у популяризацію української опери, зокрема завдяки виконанню ролей в операх Миколи Лисенка. Її виконання було сповнене національного колориту, що сприяло поширенню української музичної культури за межами країни. Її успіхи на міжнародній сцені також допомогли привернути увагу до української опери, зробивши її важливою частиною світового музичного репертуару.

Марія Заньковецька, видатна українська драматична акторка, внесла свій вклад у розвиток музично-драматичних традицій, які стали основою для української оперної школи. Її драматичні виступи допомогли створити образи, які стали

знаковими для українського оперного мистецтва, підкреслюючи емоційну глибину і патріотизм, що притаманні національному оперному стилю.

Євгенія Мірошниченко, ще одна видатна українська оперна співачка, була відомою своїм неперевершеним виконанням українських арій та романсів. Її голос, техніка та інтерпретація національних образів зробили значний внесок у популяризацію української опери, особливо серед молодого покоління виконавців, які надихалися її творчістю.

Вірменські оперні співачки також внесли значний вклад у розвиток і популяризацію національного оперного мистецтва. Їхня здатність поєднувати технічну майстерність із глибоким почуттям національної ідентичності дозволила вірменській опері стати важливим елементом світової музичної культури.

Гоар Гаспарян, вірменська оперна співачка, яка стала символом національної музичної культури, відзначалася своїм унікальним голосом і проникливими виконаннями. Її виступи на сценах Вірменії та за її межами сприяли популяризації вірменської опери, а також підвищили рівень визнання національної оперної школи на міжнародній арені. Гаспарян також активно підтримувала молодих виконавців, передаючи їм свої знання та досвід, що сприяло розвитку нових поколінь оперних співаків.

Татевік Сазандарян була ще однією видатною вірменською оперною співачкою, яка зробила значний внесок у розвиток національного оперного мистецтва. Її виконання ролей в операх Армена Тиграняна та інших вірменських композиторів відзначалося глибиною емоцій і технічною досконалістю. Завдяки її зусиллям, вірменська опера здобула популярність і визнання як у Вірменії, так і за її межами.

Внесок окремих виконавиць у популяризацію української та вірменської опери є прикладом того, як особистості можуть впливати на розвиток і розповсюдження національної культури. Обидві національні школи мають своїх зірок, які через свою відданість і майстерність зуміли донести унікальні національні особливості до широкої аудиторії. Їхній вклад не тільки сприяв збереженню та популяризації національної музичної спадщини, але й став важливим елементом культурного діалогу між різними країнами та народами.

Жіночі виконавиці, які стали символами своїх національних шкіл, допомогли створити стійкий культурний зв'язок між поколіннями і забезпечили передачу національних цінностей через музику. Їхній внесок у популяризацію національної опери

є безцінним, оскільки вони зробили ці музичні традиції доступними для світової спільноти, сприяючи збереженню та розвитку національної ідентичності в умовах глобалізації.

Висновки. У результаті проведеного дослідження, спрямованого на аналіз жіночих образів в оперній музиці України та Вірменії, були досягнуті наступні висновки, що відповідають поставленим завданням:

– аналіз історичного розвитку оперної музики в Україні та Вірменії дозволив виявити значний вплив політичних, соціальних та культурних змін на формування національних оперних шкіл. В обох країнах оперне мистецтво відіграло важливу роль у збереженні національної ідентичності та культурної спадщини, відображаючи важливі історичні події та національні особливості в оперних творах;

– вивчення культурних та соціальних факторів, що вплинули на формування жіночих образів, показало, що образи героїнь в оперних творах відображають еволюцію соціальних ролей жінок у суспільстві. Зі зміною суспільних норм та культурних впливів змінювалися й жіночі персонажі, перетворюючись з пасивних ідеалів на активних учасниць подій, які демонструють риси національного характеру, патріотизм та прагнення до свободи;

– порівняльний аналіз жіночих образів в українській та вірменській оперній музиці виявив як спільні риси, так і відмінності у підходах до створення жіночих персонажів. В обох традиціях героїні відображають національні цінності, однак різниця у культурному контексті та історичних обставинах вплинула на їхню інтерпретацію та символіку;

– оцінка ролі виконавської традиції у формуванні та трансформації жіночих образів показала, що талановиті виконавиці відіграли ключову роль у популяризації національної опери та утвердженні національних героїнь на сцені. Їхня інтерпретація образів сприяла їхній еволюції, роблячи їх ближчими та зрозумілишими для сучасної аудиторії;

– розробка рекомендацій для подальших досліджень та виконавської практики передбачає глибше вивчення впливу сучасних соціокультурних змін на жіночі образи в оперній музиці, а також активне залучення нових інтерпретаційних підходів у виконавській практиці для збагачення та актуалізації національних оперних традицій.

Ці висновки дозволяють не лише глибше зрозуміти роль жіночих персонажів у національних оперних школах України та Вірменії, але й відкривають нові перспективи для розвитку виконавської практики та досліджень у галузі музичного мистецтва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bohlman, P. V. *World music: A very short introduction*. Oxford, UK: Oxford University Press. 2020. 289 p.
2. Maychuk O., Frait O., Slyusar T., Katrych O., Harhay O. Context and content analysis of the history of female composition in Eastern Galicia in light of gender theories. *Herança*, 2024. №7(1). P. 33-43.
3. Bazik I. *Nocturnes in great variety: Reconsidering the nineteenth-century nocturnes through women composer-pianists*. Oakland, CA: University of California Press. 2021. 347 p.
4. Chedoloma I. Images and representations of the Rudnytskyi family: The case of Ukrainians in Galicia between the wars. *Scripta Judaica Cracoviensia*, 2021. №18. P. 49-66.
5. Cherchovych I. Mancipatory is vs conservativeractices: Wom in the environmt of the Ukrainian intelligentsia in Galicia in the late 19th – Early 20th centuries. In *Ukrainian Women in the Crucible of Modernization*. 2017, (pp. 32-51). Kharkiv, Ukraine: Klub simeynoho dozvillya.
6. Hanson R. Chamber music by female composers: A pedagogical analysis and historical overview. *American String Teacher*, 2023. №73(1). P. 41-48.
7. Kijanowska-Kaminska L. The emancipation of women in the musical and artistic milieu of Galicia (on the example of Teodozja Papara and Safoemea Kruszelnicka). In XVI International scientific and practical conference «MUSICA GALICIANA». 2017. (pp. 17-36). Rzeszow, Ppland: Musica Galicana.
8. Tkach, A. TRANSFORMATION OF THE ROLE AND IMAGE OF A WOMAN IN THE CONTEXT OF UKRAINIAN CULTURE OF THE XIX-EARLY XXI CENTURY. *Scientific Journal of Polonia University*, 2021. №45(2). P. 158-167. <https://doi.org/10.23856/4517>
9. Помпеєва А. Вокальна стилістика у європейській опері малої форми кінця XIX – XX століть. Автореф. дис.. на здобуття наук. ст. канд. мистецтвознавства. Харків 2017. 21с.
10. Корній Л. *Історія української музичної культури від давнини до початку XX століття*. Київ, 2018. 364 с.
11. Носуля А. АКТУАЛЬНІ ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ЕВОЛЮЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОПЕРНОГО МИСТЕЦТВА: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ. *Музичне мистецтво і культура*, 2023. №2(36). С. 43-56. <https://doi.org/10.31723/2524-0447-2023-36-2-3>

REFERENCES

1. Bohlman, P. V. (2020). *World music: A very short introduction*. Oxford, UK: Oxford University Press. 289 p.
2. Maychuk, O., Frait, O., Slyusar, T., Katrych, O., & Harhay, O. (2024). Context and content analysis of the history of female composition in Eastern Galicia in light of gender theories. *Herança*, 7(1), 33-43.

3. Bazik, I. (2021). *Nocturnes in great variety: Reconsidering the nineteenth-century nocturnes through women composer-pianists*. Oakland, CA: University of California Press. 347 p.
4. Chedoluma, I. (2021). Images and representations of the Rudnytskyi family: The case of Ukrainians in Galicia between the wars. *Scripta Judaica Cracoviensia*, 18, 49-66.
5. Cherchovych, I. (2017). Mancipatory is vs conservativeractices: Wom in the environmt of the Ukrainian intelligentsia in Galicia in the late 19th – Early 20th centuries. In *Ukrainian Women in the Crucible of Modernization* (pp. 32-51). Kharkiv, Ukraine: Klub simeynoho dozvillya.
6. Hanson, R. (2023). Chamber music by female composers: A pedagogical analysis and historical overview. *American String Teacher*, 73(1), 41-48.
7. Kijanowska-Kaminska, L. (2017). The emancipation of women in the musical and artistic milieu of Galicia (on the example of Teodozja Papara and Sałomea Kruszelnicka). In XVI International scientific and practical conference «MUSICA GALICIANA» (pp. 17-36). Rzeszow, Ppland: Musica Galiciana.
8. Tkach, A. (2021). TRANSFORMATION OF THE ROLE AND IMAGE OF A WOMAN IN THE CONTEXT OF UKRAINIAN CULTURE OF THE XIX-EARLY XXI CENTURY. *Scientific Journal of Polonia University*, 45(2), 158-167. <https://doi.org/10.23856/4517>
9. Pompieieva, A. (2017). Vokalna stylistyka u yevropeiskii operi maloi formy kintsia XIX– XX stolit [Vocal style in European small-form opera at the end of the 11th – 20th centuries]. Avtoref. dys.. na zdobuttia nauk. st.. kand. mystetstvoznavstva. Kharkiv 2017. 21s. [in Ukrainian].
10. Kornii, L. (2018). Istoriia ukrainskoi muzychnoi kultury vid davnyiny do pochatku XX stolittia [History of Ukrainian musical culture from ancient times to the beginning of the 20th century]. Kyiv, 2018. 364 s. [in Ukrainian].
11. Nosulya, A. (2023). CURRENT THEORETICAL ASPECTS OF STUDYING THE EVOLUTION OF EUROPEAN OPERA ART: HISTORY AND PRESENT. *Musical art and culture*, 2(36), 43-56. <https://doi.org/https://doi.org/10.31723/2524-0447-2023-36-2-3>